Культура 09

11-07-2026

Тиждень #9

Лекція #3:

Архітектура: вступ
(початок – закінчення)

Завдання (з книжки *Українська Культура I*):

Прочитати:

Лекція #4:

Архітектура княжої доби
ст. 146-150
(старий підручник ст. 140-139)

Виконати:

***«Вправа-індентифікація»* на ст. 144 в книжці *Українська Культура I*.**
(старий підручник ст. 139)

АРХІТЕКТУРА КНЯЖОЇ ДОБИ

У давніх, дохристиянських часах доми людей, терем (палати), оборонні споруди і т. д. будувалися в Україні переважно з дерева. Вже тоді формувалися українські традиції будівництва, які довго у нас зберігалися були використані пізніше в нових родах будівель (наприклад, у будівництві дерев'яних церков). Однією такою традицією був поділ будов на три частини, як це є у традиційній українській хаті (з тим що середня — вхідна частина).

Реконструкція (вигляд) Києва у XI–XII ст.

Із прийняттям християнства поширилося в Україні муроване будівництво переважно з цегли, рідше з каменю. Настав великий розквіт архітектури: будова величавих церков, великих княжих теремів і міцних оборонних споруд. Українське будівництво тієї доби стояло на високому рівні і належить до кращих досягнень в архітектурі тодішнього часу.

В описах мандрівників тих часів Київ порівнюється щодо його архітектурної краси й величності з Царгородом (Константинополем) і давнім Римом. На жаль, впродовж століть Київ зазнавав численних спустошень, і тому до наших часів збереглося небагато будівель княжої доби. Наприклад, із чотирьох теремів, які побудували у Києві різні князі, лишилися тільки руїни їхніх фундаментів, закопані під землею.

Подібно до Києва розвивалися й інші міста: Чернігів, Переяслав і т. д. У кожному з них збереглися цікаві пам'ятки архітектури княжих часів.

Дуже високого рівня досягло тоді будівництво церков. Будувалися вони під впливом церковної архітектури Візантії-Греції, а також церковної архітектури грецьких колоній Криму, архітектури Болгарії, Грузії і Вірменії. Та слід відмітити, що українська архітектура вже тоді виявляла велику оригінальність у вигляді та в способах будування.

Будівничі-архітектори перших церков були чужоземні майстри. Але помагали їм місцеві майстри, які незабаром почали працювати самостійно. Літописи 12–13 століть згадують про архітекторів Петра Милонога та Олешка.

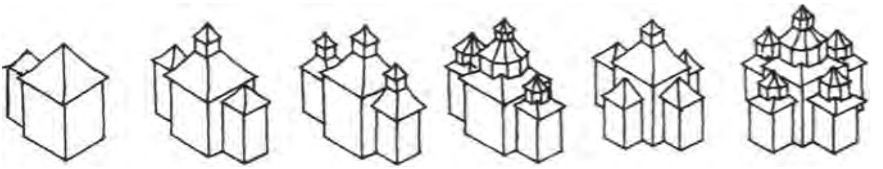

Вали із заборолом княжого міста (макет)

Візантійський стиль архітектури — характеристичні риси

Визначальною ознакою візантійського стилю є великий **ку́пол / баня,** що піднімається над серединою церкви. Купол підносить увагу вірних угору, до неба. Всередині купола є образ Христа-Вседержителя.

Зведення купола над центральною частиною храму дозволяє обходитись без потреби мати ряди колон всередині церкви. Це дає церкві багато вільного простору й світла. Натомість церкви, побудовані у формі базиліки, дають враження великого тунелю, що спрямовує увагу на вівтар.

Типи українських церков

Поруч центрального купола візантійські церкви часто мають ще дві або чотири менші бані. Бувають також семибанні та дев'ятибанні церкви. Число бань має символічне значення: три Особи Трійці, Христос і чотири євангелісти, сім святих тайн і т. п. Бані є переважно круглої форми.

Борисоглібський собор у Чернігові

Успенський собор у Володимирі-Волинському

Церква Успіння Богородиці Пирогощі в Києві

Візантійська церква має знадвору простий, суворий вигляд, без розкішної орнаментації. Натомість інтер'єр церкви прикрашений фресками, різнокольоровими мозаїками та іконами, що мають мету викликати враження гостини у Божому царстві. Стіни церкви і куполів мають багато вікон, які пропускають сонячне світло для освітлення фресок і мозаїк.

Візантійська церква здебільшого збудована у формі квадрата, а не видовженого чотирикутника, як західноєвропейські базиліки.

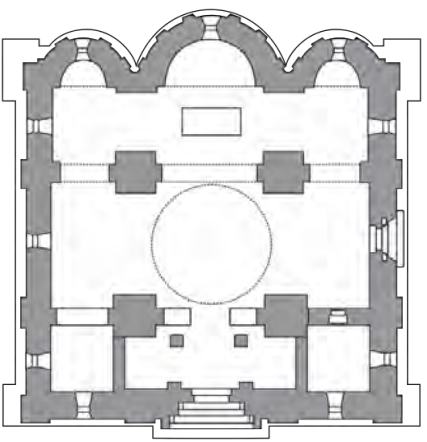
Пояснення слів

видовжений чотирикутник — elongated rectangle
квадрат — square
купол / баня — dome
простір — space
суворий — grim
терем — palace

Вправа: сполучіть правильно колонки. 6

1. заокруглений верх, що підноситься над церквою — __апсида
2. кам'яний або дерев'яний стіл, на якому править священик — __купол / баня
3. півкруглий виступ у частині церкви, де є вівтар — __святиня
4. вхідна частина церкви — __вівтар
5. частина церкви, в якій знаходиться вівтар — __нава
6. одна з частин центрального приміщення церкви, які відділені одна від другої рядами колон — __нартекс

Вправа: Позначіть на поданій схемі церкви частини візантійської церкви: нартекс, нава, святиня, вівтар, апсиди, купола / баня. 6

Творче завдання: Напишіть розгорнутий опис своєї церкви. Визначіть, що в ній «візантійського».

Вправа-порівняння: Зробіть порівняння архітектури будь-якої української церкви з американською церквою будь-якого християнського віровизнання. 8

	українська церква	американська церква
зовнішній вигляд	2	2
внутрішній вигляд	2	2